

ORTADOĞU VAKFI

Ortadoğu Ülke Seminerleri

**IRAK SEMİNERLERİ
RAPORU**

ORTADOĞU
VAKFI
MIDDLE EAST FOUNDATION
وقف الشرق الأوسط

TAKDİM

Ortadoğu Vakfı, Ortadoğu'ya karşı var olan yanlış ve eksik yargıların önüne geçerek Türkiye ile bölge ülkeleri arasındaki toplumsal hareketliliğin ve işbirliğinin başta akademi de olmak üzere çeşitli alanlarda artırılmasına yönelik çalışmalar yapmaktadır. Türkiye'nin son yıllarda bölge ülkeleriyle ilişkilerini daha da geliştirmesi Ortadoğu Vakfı'nın bir sivil toplum kuruluşu olarak benimsediği vizyonun haklılığını kanıtlar niteliktedir.

Bu rapor, 2020 Eylül ayında Ortadoğu Vakfı'nın hayata geçirdiği "Ortadoğu Ülke Seminerleri" dizisinin üçüncüsünü oluşturan ve 2020 Kasım ayında gerçekleştirilen Irak Seminerleri'nin değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Altı ana başlık altında ve alanında uzman akademisyenler tarafından çevrimiçi gerçekleştirilen Irak Seminerleri, katılımcılara Irak hakkında genel bir perspektif sunmak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Ortadoğu Vakfı

Seminer Programı

Irak'ın Siyasal Sistemi

Prof. Dr. Mesut Özcan
Ankara Sosyal Bilimler
Üniversitesi

9 Kasım 2020, 19.00-20.00

Irak'ın Dini Yapısı

Prof. Dr. Ramazan Yıldırım
İstanbul Üniversitesi

10 Kasım 2020, 19.00-20.00

Irak'ın Etnik Yapısı

Prof. Dr. Mahir Nakip
Çankaya Üniversitesi

11 Kasım 2020, 19.00-20.00

Irak'ın Ekonomi Politikası

Prof. Dr. Harun Öztürkler
Kırıkkale Üniversitesi

12 Kasım 2020, 19.00-20.00

Bölgesel Güçlerin Irak Politikası

Dr. Bayram Sinkaya
Ankara Yıldırım Beyazıt
Üniversitesi

13 Kasım 2020, 19.00-20.00

Küresel Güçlerin Irak Politikası

Doç. Dr. Helin Sarı Ertem
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

14 Kasım 2020, 19.00-20.00

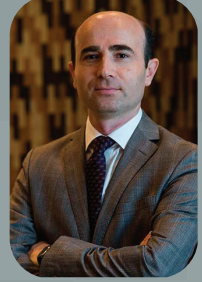
Irak'ın Siyasal Sistemi

Prof. Dr. Mesut Özcan

Ortadoğu Vakfı, “Ortadoğu Ülke Seminerleri” dizisinin kasım ayındaki “Irak Seminerleri” etkinliğinde ilk olarak Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden Prof. Dr. Mesut Özcan'ı ağırladı.

Özcan, Irak'ın devlet yapısının ortaya çıkmasında iki önemli unsur olduğunu belirterek seminere başlamıştır.

Bu unsurlardan ilki Irak'ın siyasi haritasının büyük ölçüde İngilizler tarafından çizilmiş olması ve siyasi yaşamının büyük çoğunlukla İngilizler tarafından şekillendirilmiş olmasıdır. İngilizlerin böylesi bir siyasal yapıyı oluşturmasının nedeni ise Faysal'ı kendilerine yakın bir figür olarak görmeleri, İngiliz donanması için hayati öneme sahip petrolün Irak'taki varlığı ve Basra Körfezi ve Hindistan'ın güvenliğidir. Irak, üç Osmanlı vilayeti olan Basra, Bağdat ve 1925'te Musul'un bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur. Musul'un katılmasının sebebi ise Irak'taki Şii Arapların Sünni nüfus ile dengelenmesidir.

Prof. Dr. Mesut ÖZCAN

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Mesut Özcan, 2000 yılında Marmara Üniversitesi

Uluslararası İlişkiler

Bölümü'nden mezun olmuştur.

Yüksek lisansını Marmara

Üniversitesi'nde “Sınır Kavramı

ve Ortadoğu'da Sınırlar:

Irak Örneği” başlıklı tezi ile

bitirmiştir. 2007 yılında Boğaziçi

Üniversitesi'nde “Türkiye'nin

ve Avrupa Birliği'nin Dış

Politikalarının Uyumunu: Ortadoğu

Örneği” isimli teziyle doktorasını

tamamlamıştır. Özcan, şu

an Ankara Sosyal Bilimler

Üniversitesi Uluslararası

İlişkiler Bölümü'nde öğretim

üyyesi olarak çalışmaktadır.

Çalışma alanları arasında

Türk dış politikası, Ortadoğu

siyaseti ve bölgesel çalışmalar

bulunmaktadır.

Çünkü büyük çoğunluğu Şii Araplardan oluşan bir yapıya bölgeden olmayan Sünni bir Arabın kral yapılması çok kolay gerçekleşecek bir şey değildir.

İkinci olarak, İngiliz işgaliyle Irak'ta yeni bir dönem ortaya çıkmış olsa da geçmişten gelen miras özellikle 1920'den 1950'li yıllara kadar Irak siyasetini etkilemiştir. Bu yıllarda siyasette görev alan üst düzey yönetici elitler İstanbul'da eğitim alıp daha sonra Irak'a dönen Osmanlı bürokrat ve askerleridir.

“

İngiliz işgaliyle Irak'ta yeni bir dönem ortaya çıkmış olsa da geçmişten gelen miras özellikle 1920'den 1950'li yıllara kadar Irak siyasetini etkilemiştir.

”

Şerif Hüseyin'in oğlu Faysal 1921 yılında İngilizler tarafından Irak'ın başına getirildiğinde nüfusun etnik olarak %80'ini Araplar, %20'sini ise Kürt, Türkmen, Hristiyan, Asuri ve diğer

gruplar oluşturuyordu. Irak nüfusunun yaklaşık olarak %60'ını Şii, %35'ini Sünni ve %5'lik kısmını da gayrimüslim topluluklar oluşturmaktaydı. Kral Faysal'ın Irak'ta dini birlikteliği sağlaması ve siyasetini de ince bir çizgide yürütmesi gerekmektedir. Faysal'ın 1933 yılında vefat etmesinden sonra yerine oğlu Gazi geçmiştir. Fakat Gazi, babası kadar tecrübeli değildir. Bu yüzden eski Osmanlı bürokratları Irak siyasetinde çok fazla söz sahibi olmuşlardır.

Kuruluşundan 1932 yılına kadar İngiliz mandası altında kalmış olan Irak, 1932 yılında bağımsızlığını kazanmıştır. Özcan, Irak'a bağımsızlık verilmesinin sebebini 1930'larda Avrupa'da Nazizm'in ve milliyetçi hareketlerin yükselişi ile Ortadoğu'da yükselen Arap milliyetçiliği olarak ifade etmiştir. Bu sürecin devamında İkinci Dünya Savaşı sırasında siyasi elitlerin Almanlarla daha yakın ilişkiler kurmalarıyla İngilizler Irak'ı yeniden işgal etmişlerdir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere'nin dünya siyasetindeki etkisinin azalması Irak'ta da etkisini göstermiştir. Bu süreçten sonra Irak, Batılı devletlerle ikili ilişkiler geliştirmiş ve bunun ilk önemli

göstergesi de 1955 yılında imzalanan Bağdat Paktı olmuştur.

Irak'ta 1958 yılında bir darbe ile krallık yıkılmış ve cumhuriyet kurulmuştur. Darbeden sonra siyasi elitler arasında rekabetin devam ettiği görülmektedir. Rekabet, komünizmi savunan elitler ile Arap Milliyetçi elitler arasında olmuştur. Milliyetçilerle yakın işbirliği içinde olan Abdülkerim Kasım 1963 darbesine kadar yeni cumhuriyetin ilk başbakanı olmuştur. 1963'de, Irak'ta Baasçı ilk darbe gerçekleşmiş ve Abdüsselam Arif, Irak'ın başına geçmiştir. 1968 yılında ikinci Baas Darbesi gerçekleşmiş ve Irak'ta yeni bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu yapının yeni lideri Hasan el Bekr iken, ikinci adamı ise Saddam Hüseyin'dir. 1963 darbesinden farklı olarak Baascılar bu sefer yönetimle iş birliği yapmak yerine yönetimi doğrudan ele almışlardır.

1968'de başa gelen Baas, sadece siyasi olarak değil kültürel, sosyal ve sanatsal anlamda da yeniden doğuşu amaçlamıştır. Birlik, özgürlük ve sosyalizm şiarı etrafında siyasi yapıyı şekillendirmeye çalışmışlardır. Bununla birlikte diğer yapı ve

partilerin tasfiye edildiği görülmektedir. Özcan, Saddam'ın yükselişinin Baas Partisi'ndeki teşkilatçılığı ve acımasızlığıyla ilişkili olduğunu, bu acımasızlığı Şii hareketlere karşı ciddi şekilde uyguladığını ifade etmiştir.

“

1968'de başa gelen Baas, sadece siyasi olarak değil kültürel, sosyal ve sanatsal anlamda da yeniden doğuşu amaçlamıştır. Birlik, özgürlük ve sosyalizm şiarı etrafında siyasi yapıyı şekillendirmeye çalışmışlardır.

”

1979 İran Devrimi hem bölge açısından hem de Irak açısından bir dönüm noktası olmuştur. İran Devrimi'nin ilk etkisini Irak'ta gösterdiğini ifade eden Özcan, bunun sebebinin devrimcilerin Irak'taki yönetimi eleştirmeleri olduğunu belirtmiştir. Saddam Hüseyin İran'daki çalkantılı dönemden faydalanarak saldırıya geçmiş ve 1980 yılında İran-Irak savaşı başlamıştır.

1988 yılında savaş sona erdiğinde yaklaşık 1 milyon insan hayatını kaybetmiş ve taraflar istediklerini elde edememiştir. Saddam Hüseyin, İran ile savaşırken sadece Irak için değil bütün Araplar için savaştığını söyleyerek onlardan Irak'a destek vermelerini istemiştir. Savaş sona erdiğinde Irak ciddi ekonomik sorunlarla karşılaşınca ve Kuveyt yönetimi yeniden borç verme konusunda Irak'ın taleplerini reddedince Saddam Hüseyin 1990 yılında Kuveyt'i işgal etmiştir. Bunun akabinde ABD öncülüğünde kurulan uluslararası koalisyon gücü Saddam'ı Kuveyt'ten çıkartmıştır. 1991 yılından 2003 Amerikan işgaline kadar iktidarını sürdüren Saddam Hüseyin ciddi boyutlara ulaşan uluslararası ekonomik baskılara maruz kalmıştır.

2003 yılındaki Amerikan işgali hem bölge hem de Irak için bir dönüm noktası olmuştur. Özcan, ekonomik olarak çöken Irak'ın siyasal olarak da çöktüğünü ifade etmiştir. 2005 yılında oluşturulan anayasa ile Amerikalılar yeni bir siyasi yapı oluşturmuşlardır ve bu yeni yapı etnik grupları ve mezhepleri esas alan bir bölüşümü getirmiştir.

işgal sonrasında mezhep ve etnik arka plana göre siyasi hayatın şekillenmesi ciddi boyutta Irak siyasetini şekillendirmiştir. Bu siyasi yapı 2018 Irak seçimlerine kadar devam etmiştir. Mezhepçi yaklaşımın sonucu olarak IşİD gibi yapıların Irak'ta ortaya çıktığı görülünce hizmete dayalı, kalkınmacı ve kimlik ötesi politikalar izleyen aktörler Irak siyasetinde aşamalı bir şekilde zemin kazanmaya başlamışlardır.

Mezhepçi siyasi yapının etkilerinin hâlâ devam ettiğini ifade eden Özcan, 2019'da başlayan protesto gösterilerinde mezhepçi yaklaşımların dışlandığını ve Irak halkının hizmet odaklı bir yapının kurulmasını talep ettiğini belirterek semineri bitirmiştir.

Irak'ın Dini Yapısı

Prof. Dr. Ramazan Yıldırım

Ortadoğu Vakfı, "Ortadoğu Seminerleri" dizisinin kasım ayındaki "Irak Seminerleri" etkinliğinde ikinci olarak İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi'nden Prof. Dr. Ramazan Yıldırım'ı ağırladı.

Prof. Dr. Ramazan Yıldırım, Irak'ın hem İslam tarihinde hem de düşünce ve din tarihinde çok önemli bir yere sahip olduğunu, Hicaz bölgesinde doğan İslamiyet'in dünyaya açılan ilk kapısının Irak olduğunu ve İslam'ın Hicaz bölgesinden çıkıp ötekiyle yüzleşmesini gerçekleştirdiği ilk coğrafya olduğunu ifade ederek seminere başlamıştır.

Ana hatlarıyla Sünnilik ve Şiilik hakkında tanımlama yapan Yıldırım, din ile dini yorum arasında fark olduğunu, dindarlığın ise insanın inandığı dinden ne anladığı olduğunu belirtmiştir. Farklı İslami dindarlık anlayışlarının ilk ortaya çıktığı coğrafya Irak olmuştur.

Farklı etnik yapıları, dini kimlikleri, kültürleri ve dilleri içinde barındıran Irak coğrafyasının Osmanlı egemenliğine geçmesinden 1918'e kadar Osmanlı

Prof. Dr. Ramazan Yıldırım

İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Ramazan Yıldırım, 1992 yılında Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun olmuştur. Yüksek lisansını 1995 yılında Marmara Üniversitesi'nde "Sahih-i Buhari'nin Bab Başlıklarındaki Mevkuf Rivayetler ve Değerlendirilmesi" başlıklı tezi ile bitirmiştir. 2003 yılında Ankara Üniversitesi'nde "Hilafetin Kaldırılış Sürecindeki Tartışmaların Teolojik Temelleri" isimli teziyle doktorasını tamamlamıştır. Yıldırım, şu an İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Çalışma alanları arasında din-devlet ilişkileri, İslam-kelam ekolleri ve bu ekollerin görüşleri, çağdaş İslami hareketler bulunmaktadır.

İmparatorluğu Irak'ta hüküm süren önceki yönetimlerden farklı bir politika izlemiştir. İmparatorluk, Irak'ın dini farklılıklarına müdahale etmemiştir. Necef, Kerbela ve Kufe gibi Şiilik açısından önem arz eden şehirleri koruduğu gibi Sünnilerin çoğunlukta yaşadığı Bağdat ve Basra'yı da koruyarak Irak'ta dengeyi sağlamıştır. Bu denge Osmanlı İmparatorluğu'nun Irak'tan ayrılışına kadar devam etmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'nda Irak'taki büyük Şii ulemaları Sünni İslam geleneğini temsil eden Osmanlı İmparatorluğu saflarında İngilizlere karşı durulmasına yönelik fetvalar vermiştir. İngilizlerin Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Şerif Hüseyin'in oğlu Faysal'ı Irak'a kral olarak getirmesinin Necef ve Kerbela havzasında ilk yıllarda umutla karşılandığını belirten Yıldırım, daha sonra Irak'ta yaşanan olayların seyri değiştikçe Şiiilerin de kendilerini muhalefete çektiklerini ifade etmiştir.

1958 yılında Irak'ta gerçekleşen askeri darbe sonucunda krallık yıkılmış ve cumhuriyet ilan edilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra Irak'ta iktidara Ba'as Partisi'nin gelişi Irak'ın İslamiyet ile

buluştuğu ilk yıllarında yaşadığı krizlerin yeniden farklı isimlerle, farklı sosyal ve siyasal kodlamalarla gün yüzüne çıkmasına sebep olmuştur. Yıldırım, Ba'as rejiminin Sünni merkezli bir yapılanma olmamasına rağmen Şiiilere karşı uygulamış olduğu politikalarından ötürü sürekli olarak Sünnilik üzerinden okunduğuna dikkat çekmiştir.

“

Cumhuriyetin ilanından sonra Irak'ta iktidara Ba'as Partisi'nin gelişi Irak'ın İslamiyet ile buluştuğu ilk yıllarında yaşadığı krizlerin yeniden farklı isimlerle, farklı sosyal ve siyasal kodlamalarla gün yüzüne çıkmasına sebep olmuştur.

”

Irak nüfusunun %95'ini Müslümanlar, %5'ini ise farklı Hristiyan dini azınlık grupları oluşturmaktadır. Müslümanlar, Sünni ve Şii olarak iki mezhebe ayrılmaktadır. İki ana mezhebin oranları hakkında farklı rakamlar olmasına rağmen, Müslümanların yaklaşık olarak %60'ını Şiiiler ve %40'ını Sünni

Müslümanlar oluşturmaktadır. Sünni kesimi ise Arap, Kürt ve Türkmenler oluşturmaktadır. Sünniliğin egemen olduğu bölgelerde sufi-tasavvufi yapıların olduğu bilinmektedir.

Yıldırım, İslami hareketler açısından bölgedeki diğer Arap ülkelerinde olmayıp da Irak'ta Sünniler arasında olan ve ön plana çıkan bir yapılanma olmadığını belirtmiş, Irak'ta daha çok Müslüman Kardeşler Teşkilatı'nın farklı tezahürleri denilebilecek Sünni dini ve siyasi oluşumlar olduğunu ifade etmiştir. İslam Partisi, Irak'taki Müslüman Kardeşler düşüncesini benimseyen Sünni kesimin oluşturduğu bir partidir. Ayrıca, Mısır devlet başkanı Cemal Abdülnasır'ın şiddetle savunduğu sosyalizm fikrinin bölgeyi kasıp kavurduğu dönemlerde Körfez ülkelerinden Irak'a gelen destekle bazı Selefi oluşumların ortaya çıktığı görülmektedir.

Irak'ın çoğunluğunu oluşturan Şii müslümanların mevcut dini ve siyasi durumlarına ilişkin 1979 yılında gerçekleşen İran Devrimi çok önemlidir. 1979 İran Devrimi'nin, Şii siyaset düşüncesi içerisinde bir devrim olduğunu belirten Yıldırım, Şiiilerin

1979 İran Devrimi ile birlikte tarihte hiç olmadığı kadar homojen bir hale geldiğini vurgulamıştır. Şiiliğin homojen hale gelmesinde hem iç hem de dış faktörler etkili olmuştur. Homojenliğe neden olan iç faktör Sünni siyaset felsefesi açısından anlaşılması kolay olmayan Velayet-i Fakih düşüncesidir ve bu düşünce İran'ın dünyadaki tüm Şiiilerin hamisi olduğunun ilanıdır.

“

Irak, tarihsel olarak Arap ve Acem Şiiliği arasında teolojik bir çekişmenin var olduğu ve hala devam ettiği bir ülkedir.

”

Dış faktör ise özellikle Irak, Suriye, Lübnan, Suudi Arabistan, Yemen ve Körfez ülkelerinde Şii aidiyeti olan ama düşünsel olarak Velayet-i Fakih anlayışından çok farklı olan Şii gruplarına yönelik, buldukları ülkedeki iktidar tarafından uygulanan sert tutumlardır. Bu ülkelerdeki Şiiilere yönelik sert tutumlardan dolayı bu Şiiiler İran'ın etkisine girmişlerdir.

İran ile Arap Şiiiliğinin homojenleştirilmeye çalışıldığı 40 yıllık dönemin geride kaldığını belirten Yıldırım, bugünden bakıldığında bu projenin genel olarak başarılı olduğunu ifade etmiştir.

Irak, tarihsel olarak Arap ve Acem Şiiliği arasında teolojik bir çekişmenin var olduğu ve hâlâ devam ettiği bir ülkedir. Özellikle İran devriminden sonra Velayet-i Fakih teorisinin ve pratiğinin Irak'a yansımaları dolayısıyla Irak'taki önemli Şii aileler İran'a karşı tavır almışlardır. Baas ve özellikle de Saddam Hüseyin döneminde Iraklı Şiiilerin İran ile kurdukları ittifak kendilerine zarar verdiği görülmektedir.

Yıldırım, Irak'taki Şii havzaların önümüzdeki süreçte politik olarak Tahran ile teolojik olarak da Kum ile bir yol ayrımına girebileceğini ifade ederek semineri bitirmiştir.

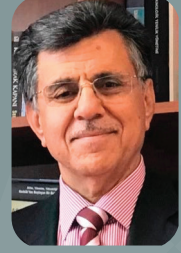
Irak'ın Etnik Yapısı

Prof. Dr. Mahir Nakip

Ortadoğu Vakfı, “Ortadoğu Seminerleri” dizisinin Kasım ayındaki “Irak Seminerleri” etkinliğinde üçüncü olarak Çankaya Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası Ticaret Bölümü’nden Prof. Dr. Mahir Nakip’i ağırladı.

Nakip, Irak’ın etnik yapısının, küresel güçlerin Ortadoğu’ya olan müdahalelerini anlama bakımından önem arz ettiğini belirterek seminere başlamıştır.

Irak’ta en tartışmalı konu, farklı etnik ve mezhebi grupların nüfus meselesidir. Osmanlı İmparatorluğu’nun Irak’tan ayrılışından günümüze kadar bu sorun hâlâ canlılığını korumaktadır. Irak’ta ne zaman nüfus sayımı yapılmak istense rakamlar üzerinde oynamalar yapılmıştır. 2019 yılının verileri ele alındığında, Irak’ın nüfusu 38 milyon civarındadır. Bu nüfusun yaklaşık olarak % 63’ü Şii, %37’si de Sünni’dir.

Prof. Dr. Mahir Nakip

Çankaya Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası Ticaret Bölümü

Mahir Nakip, 1976 yılında Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi İşletme ve Muhasebe Bölümü’nden mezun olmuştur. Yüksek lisansını 1979 yılında Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, İstatistik Bilimleri’nden “Irak Nüfus Sayımlarında Kullanılan Örneklem Yöntemleri” başlıklı tezi ile bitirmiştir. 1985 yılında Gazi Üniversitesi’nde “Türkiye’de Soğuk Hava Depolarının Pazarlama Maliyetleri ve Kârlılığı” isimli teziyle doktorasını tamamlamıştır. Şu an Çankaya Üniversitesi Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü’nde bölüm başkanı olan Mahir Nakip, Kerkük Vakfı Yönetim Kurulu üyesi olarak Türkmenler’in daha çok insani konuları ile ilgilenmektedir.

Etnik Yapı		Nüfus (Milyon)	Oran (%)	Toplam (Milyon)	Oran (%)
Araplar	Sünni	6,935	25	27,74	73
	Şii	20,805	75		
Kürtler	Sünni	4,845	85	5,7	15
	Şii	0,855	15		
Türkmenler	Sünni	1,52	50	3,04	8
	Şii	1,52	50		
Farklı İnançlar (Süryani, Keldani, Asuri, Nasturi, Subbi, Şebekler, Ezidi, Ermeni)		1,52	4	1,52	4
GENEL TOPLAM		38		38	100
Şiiler		23,18	63	36,48	96
Sünniler		13,30	37		

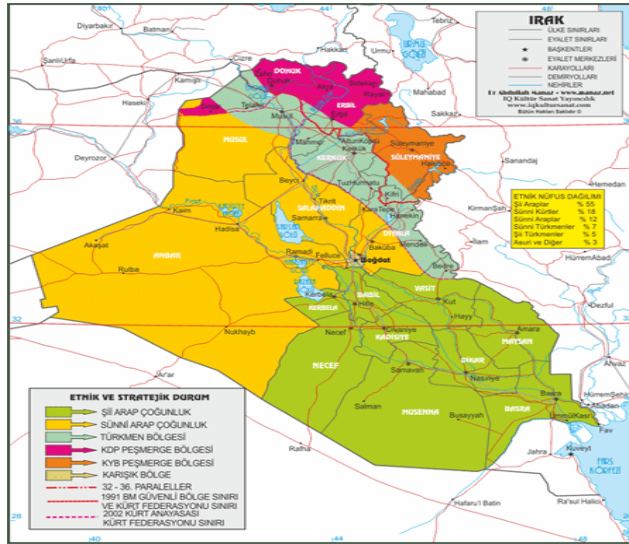
2019 Yılı Tahmini Olarak Irak'ın Nüfus Dağılımı

Nakip, Irak'taki etnik grupların 4 ana başlık altında toplandığını ve bu etnik yapının Arap, Kürt, Türkmen ve diğer azınlık gruplardan oluştuğunu ifade etmiştir. Araplar şu an toplam nüfusun %73'ünü oluşturmaktadır. Arap nüfusunun yaklaşık olarak % 63'ü Şii ve %37'si de Sünnidir. Arapların Irak'a gelişi ilk olarak Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın halifelik yıllarında gerçekleşmiştir.

Irak'ın güney bölgeleri ve özellikle Necef, Kerbela ve Kufe Şiilerden oluşmaktadır. Özellikle Necef, Şiiliğin merkezi konumunda olup aynı zamanda Şiiliğin mektebidir. Irak'ın güney kısmının Araplaşması ve Şiileşmesi aynı zamanda gerçekleşmiştir. Irak'ın batı bölgesi Emeviler zamanında yerleşen Sünni Araplardan oluşmaktadır.

Modern Irak'ın kuruluşundan, Saddam Hüseyin'in son gününe kadar Sünni Arapların Irak yönetiminde aktif olarak iktidarda bulduklarının altını çizen Nakip, Sünni Arapların her zaman milliyetçi bir politika izlediğini ve diğer azınlık grupların Araplaştırılması yönünde politika geliştirdiklerini ifade etmiştir. Irak'taki etnik yapılar Sünni Arapların bu politikalarından dolayı zarar görmüşlerdir.

Irak'taki Kürtler şu an toplam nüfusun %15'ini oluşturmaktadır. Kürt nüfusunun yaklaşık olarak % 85'i Sünni ve %15'i ise Şiidir. Kürtlerin üç sosyal dokudan ibaret olduklarını ifade eden Nakip, bunların Sorani, Badinani ve Feyli Kürtleri olduklarını ifade etmiştir.

Irak'ın Etnik Yapısı

Sorani Kürtleri bu bölgeye ilk yerleşen Kürt gruplarıdır. Her ne kadar dağlarda yaşamışlarsa da kendilerine göre bir gelenekleri ve kültürleri vardır. Badinaniler ise 19. yüzyılın başlarında İran'dan göçle Irak'ın kuzey kısmına yerleşen Kürt topluluğudur. Sorani ve Badinani Kürtleri arasında ciddi farklılıklar olduğunu ifade eden Nakip, Feyli Kürtlerin ise tamamen İran kökenli olduğunu ve ayrıca Şii olduklarını ifade etmiştir.

Irak'taki Türkmenler şu an toplam nüfusun %8'ini oluşturmaktadır. Türkmen nüfusunun % 50'si Sünni ve %50'si Şiidir. Türkmenlerin bugünkü

Irak'ta yaşadıkları bölgenin, Kürt bölgesi ile Arap bölgesi arasında bir tampon bölge oluşturduğunu ifade eden Nakip, bu oluşumun herhangi bir toplumsal mühendislik sonucunda olmadığını, coğrafyanın ortaya koyduğu doğal bir sonuç olduğunu belirtmiştir.

Türkmenlerin bu bölgeye gelişi dört dalga şeklinde olmuştur. Birinci dalga Türkmenlerin 1055 yılından önce ve o tarihten kısa bir süre sonra Irak'a yerleşmeleridir ki buradaki varlıkları Emeviler dönemine kadar gitmektedir. İkinci dalgayı Safeviler zamanında Irak'a gelen Bayat Türkmenleri teşkil etmektedir.

Üçüncü dalga 4. Murat'ın Bağdat'ı fethetmesiyle Anadolu'dan gelen Türkmenleri ve son dalga 4. Murat'tan sonra gelen çok az sayıdaki Türkmeni ifade eder.

“

Irak'ta en tartışmalı konu, etnik ve mezhebi grupların nüfusu meselesidir ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Irak'tan ayrılışından günümüze kadar bu sorun canlılığını korumuştur.

”

Irak'taki diğer azınlık grupların Süryani, Keldani, Asuri, Nasturi, Subbi, Şebekler, Yezidi ve Ermenilerden oluştuğunu ifade eden Nakip, bu azınlık gruplarının şu an toplam nüfusun yaklaşık olarak %4'ünü oluşturduğunu ifade etmiştir. Süryani, Keldani, Nasturidi ve Asuriler İslam dini Irak'a gelmeden önce burada yaşayan topluluklardır. Bu üç topluluk farklı diller konuşsalar da paylaştıkları ortak bir kültür vardır. Irak Parlamentosu'nda bu toplulukları temsil eden bir tane vekilleri bulunmaktadır. Dicle Nehri'ni merkeze alan bir din anlayışına sahip olan

Subbiler, 1915 yılında tehcir ile gelen ve bugün nüfusları 50.000 civarında alan Ermeniler diğer azınlık gruplardır.

Irak'ta 2005'ten sonra tüm hükümetler koalisyon hükümeti şeklinde kurulmuştur. Bunun nedeni her etnik ve mezhepsel grubun kurulacak hükümetin içerisinde yer almak istemesidir. Muhalefetin olmadığı Irak'ta, siyasi hayatta farklı farklı bölünmeler ve ayrışmalar söz konusudur. Bu da Irak'ın ileride etnik ve mezhebi yönden bölünmesine bir zemin teşkil etmektedir. Nakip, bu bölünmelerin bölgesel ve küresel güçlerin Irak'a müdahale etmesine neden olduğunu belirterek semineri bitirmiştir.

Irak'ın Ekonomi Politigi

Prof. Dr. Harun Öztürkler

Ortadoğu Vakfı, "Ortadoğu Seminerleri" dizisinin Kasım ayındaki "Irak Seminerleri" etkinliğinde dördüncü olarak Kırıkkale Üniversitesi, Ekonometri Bölümü'nden Prof. Dr. Harun Öztürkler'i ağırladı.

Prof.Dr. Harun Öztürkler, Ortadoğu'nun sahip olduğu doğal kaynaklar ve tarımsal ürün zenginliği bakımından birbirinden farklılaşmış ülkelerden oluştuğunu ifade ederek seminere başlamıştır.

Öztürkler, Ortadoğu'yu, ekonomik olarak çeşitlenmemiş, eşitlikçi bir bölüşümün olmadığı, demografik dönüşümün çok hızlı olduğu, küreselleşme ile yerleşmenin aynı anda ortaya çıktığı bir coğrafya olarak ifade etmiştir.

Öztürkler, bölgenin istikrarlı ve sürdürülebilir bir ekonomik yapıya sahip olmaması, istihdam yaratma konusunda zorluk çekmesi, yoksulluk ve kentleşme ile ilgili ciddi sorunların başta Irak olmak üzere bölgenin temel problemleri olduğunu ifade etmiştir.

**Prof. Dr. Harun
Öztürkler**

Kırıkkale Üniversitesi,
Ekonometri Bölümü

Harun Öztürkler, 1986 yılında Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü'nden mezun olmuştur. Yüksek lisansını 1989 yılında Gazi Üniversitesi'nde "Türkiye'de Yatırımları Teşvik Tedbirleri ve Gelişimi" başlıklı tezi ile bitirmiştir. 2002 yılında American Üniversitesi'nde "The Monetary Transmission Mechanism: An Empirical Application to the Turkish Economy" isimli teziyle doktorasını tamamlamıştır. Öztürkler, şu an Kırıkkale Üniversitesi Ekonometri Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Çalışma alanları arasında makro iktisat, para politikası, büyüme ve konjektür dalgalanmaları bulunmaktadır.

1980-1988 Irak-İran Savaşı, Birinci ve İkinci Körfez Savaşları ve 1990-2003 uluslararası ekonomik ambargosu, 2003 Amerikan İşgali Irak'ın ekonomik, siyasal ve toplumsal hayatında ciddi tahribata neden olmuştur.

Irak petrol ve doğalgaz bakımından dünyanın en zengin ülkelerinden birisidir. Irak petrol zenginliği bakımından beşinci, doğalgaz zenginliği bakımından ise on ikinci sıradadır. Ancak bu zenginliğine rağmen Irak nüfusunun beşte biri yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır.

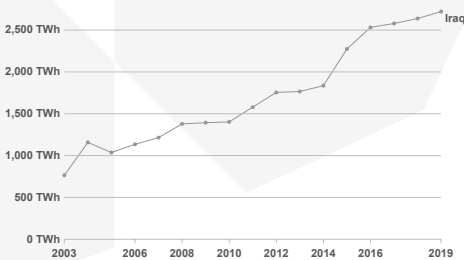
Doğal kaynak zenginliğinin avantaj mı yoksa dezavantaj mı olduğunu katılımcılara sorarak seminere devam eden Öztürkler, bu sorunun cevabının başta Irak olmak üzere bölgenin genel ekonomi politikasını anlamak için önemli

olduğunu ifade etmiştir. Bu soru iki kavram ile açıklanabilir. Bu kavramlar: Doğal Kaynak Laneti ve Hollanda Hastalığı'dır. Doğal kaynak Laneti ve Hollanda Hastalığı, bir ülkenin yıllık gelirinin sadece birkaç ürüne bağımlı olmasını ve ülkenin sanayi başta olmak üzere diğer sektörlerinin yeteri kadar gelişmemesini ifade etmektedir. Bu durum ilgili ülkede hükümetlerin siyasal ve ekonomik olarak zayıflamasına yol açmaktadır.

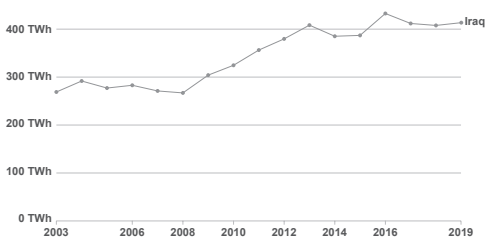
Ekonomide üretim süreçlerinin yüzlerce girdi ve ara ürünü içermesi ve çok farklı teknoloji ve üretim metodunun varlığı olarak adlandırılan ekonomik karmaşıklığı Irak'ta görülmemektedir. Bunun nedeni Irak'ta toplam gelirin birkaç ürüne bağımlı olmasıdır. Hem ulusal ve dış satım gelirinin hem de

Irak'ın 2003-2019 Yılları Arasında Petrol Üretimi ve Tüketimi

Petrol Üretimi

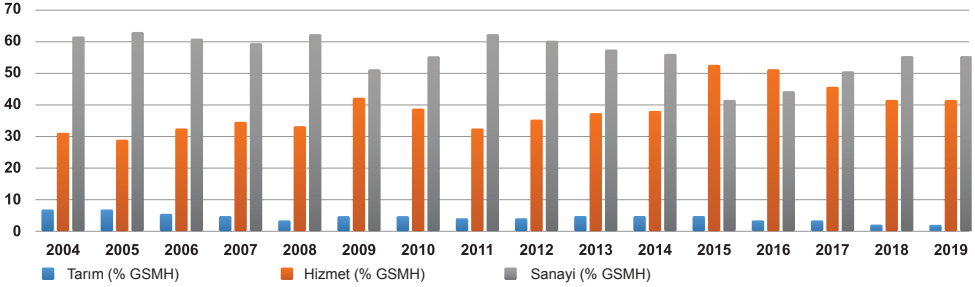
Petrol Tüketimi

Kaynak: BP Statistical Review of Global Energy (2020)

Kaynak: World Bank

Irak'ın Ekonomisinin Sektörel Dağılımı

Kaynak: World Bank

hükümet gelirin büyük ölçüde birkaç doğal kaynağın üretim ve dış satımına dayanması, vergilerin oldukça düşük olmasına ve demokratik denetim aracı olma özelliklerinin kaybolmasına neden olmaktadır.

Son olarak, birkaç ürüne bağlı olan bu ekonomik yapının özel sektör ve burjuva sınıfının oluşmasına engel olduğu da vurgulanmalıdır. Özel sektörün ve burjuva sınıfının olmaması sermaye birikimini ve verimli yatırımları engellemekte, bu durum hem istihdamın sınırlı kalmasına hem de mevcut istihdamın veriminin düşük olmasına neden olmaktadır.

Öztürkler, Bağdat hükümeti ile Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi arasında doğal kaynakların gelirlerinin yönetimi ve paylaşımı konusunda sürdürülebilir bir anlaşmanın yapılamamasının

Irak'ın sahip olduğu kaynakların verimli kullanımını engelleyen temel sorunlardan olduğunu, bu sorun çözülmediği sürece Irak'ın ekonomik olarak kalkınma sürecinin de gecikeceğini ifade etmiştir.

Öztürkler, bu soruna ek olarak Irak'ın ciddi derecede altyapı eksiği olduğunu ve etkin işleyen bir piyasa ekonomisinin Irak'ta tam olarak gerçekleşmediğini ifade etmiştir.

“

Vizyon 2030 programı ile Irak'ın ekonomik olarak ciddi bir ivme kazanacağı düşünülmektedir. Bu program özel sektörün ekonomideki payını %50 seviyelerine çıkartmayı amaçlamaktadır.

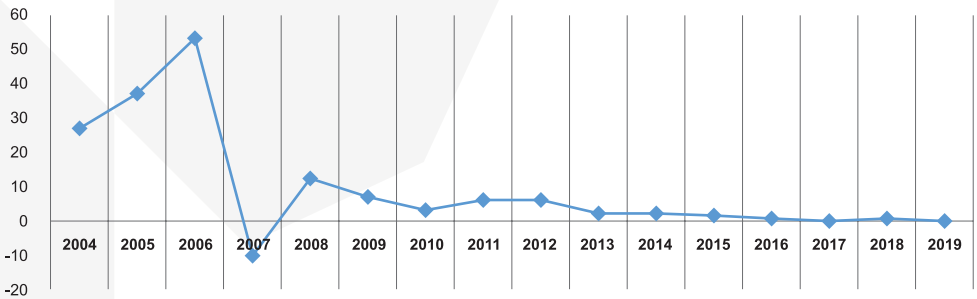
”

Irak'ın ekonomik olarak kalkınması için hükümet tarafından oluşturulan "Vizyon 2030" adında bir kalkınma planı mevcuttur. Bu plan ile Irak sosyo-ekonomik refah üreten bir kurumlar devletine dönüştürmek istenmektedir. Vizyon 2030 programı ile Irak'ın ekonomik olarak ciddi bir ivme kazanacağı düşünülmektedir. Bu program özel sektörün ekonomideki payını %50 seviyelerine çıkartmayı amaçlamaktadır. Çünkü bu vizyonun ancak özel sektör aracılığıyla gerçekleştirilebileceği ve rekabetin Irak ekonomisinde öncü olacağı düşünülmektedir. Kısacası bu vizyon sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma için yasal ve kurumsal çerçeve oluşturacaktır. Böylelikle Bağdat hükümeti ile özel sektörün bir arada

bulunacağı karma bir ekonomik yapı ortaya çıkacaktır.

Öztürkler, Irak-İran savaşında ve sonrasındaki Irak'ın ekonomik durumunu, savaş döneminde ekonomik yapının nasıl dönüştüğünü ve bu dönemdeki petrol gelirlerindeki ciddi düşüşü, mevcut işsizlik ve enflasyon ile ilgili grafikleri paylaştıktan sonra Irak'ın yolsuzluk, şeffaflık, insani gelişmişlik, açlık ve ekonomik karmaşıklık endeksi üzerinde açıklamalar yaparak semineri bitirmiştir.

2004-2019 Yılları Arasında Irak'ın Yıllık Enflasyon Değişimi

Kaynak: World Bank

Bölgesel Güçlerin Irak Politikası

Dr. Bayram Sinkaya

Ortadoğu Vakfı, “Ortadoğu Seminerleri” dizisinin Kasım ayındaki “Irak Seminerleri” etkinliğinde beşinci olarak Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden Dr. Bayram Sinkaya’yı ağırladı.

Dr. Bayram Sinkaya, Irak’ın bölgesel güçler için bir mücadele alanı haline gelmesinde iki önemli etken olduğunu belirtmiştir. Bu etkenler Irak’ın ciddi derecede zayıflayan öznelliği ve Irak’ın bölgesel güç olmaktan çıkmasıdır.

Irak’ın öznelliğine ciddi darbe vuran gelişmeler Körfez Savaşı ve ardından başlayan uluslararası ambargodur. 1970’lerde İngilizlerin Basra Körfezi’nden çekilişinden sonra bölgede etkili olan Irak, Körfez savaşı ve Amerikan işgaliyle bölgesel güç olmaktan uzaklaşmıştır. ABD, Irak’tan ayrıldıktan sonra Bağdat’ta özellikle İran’ın etkisi artmıştır. Bölgesel güçlerin Irak politikalarına değinmeden önce, Irak dış politikasının dönüşümüne dikkat çeken Sinkaya, özellikle 2003 ve sonrasında dış politikada önemli bir farklılık olduğunu vurgulamıştır. 2003 sonrasında Irak dış politikasında ciddi değişimler

Dr. Bayram Sinkaya

Ankara Yıldırım Beyazıt
Üniversitesi, Uluslararası
İlişkiler Bölümü

Bayram Sinkaya, 2000 yılında Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun olmuştur. Yüksek lisansını 2004 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi’nde “Conflict and cooperation Turkey-Iran relations: 1989-2001” başlıklı tezi ile bitirmiştir. 2011 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi’nde “Devrim Muhafızları ve İran Siyaseti: Devrim Sonrası İran’da Devrim Muhafızları ile Siyasi Liderlik Arasında Değişken İlişkilerin Nedenleri ve Sonuçları” isimli teziyle doktorasını tamamlamıştır. Sinkaya, şu an Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde doktor öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Çalışma alanları arasında Ortadoğu, Uluslararası siyaset ve Türk dış politikası bulunmaktadır.

meydana gelmiştir. Bu değişimlerden en önemlilerini Arap milliyetçiliği söyleminden vazgeçilmesi, yeni siyasi seçkinlerin militarizm karşıtı bir duruş sergilemeleri oluşturmaktadır.

“

1970'lerde İngilizlerin Basra Körfezi'nden çekilişinden sonra bölgede etkili olan Irak, Körfez savaşı ve Amerikan işgaliyle bölgesel güç olmaktan uzaklaşmıştır.

”

Dr. Sinkaya, Irak siyasetinde etkili olan başlıca bölgesel güçleri İran, Suudi Arabistan, İsrail ve Türkiye olarak sıralamaktadır. Ayrıca İran ve Suudi Arabistan'ın Irak üzerindeki politikalarını ise daha çok vurgulamıştır.

İran-Irak ilişkileri kronolojik olarak bakıldığında 2011 yılına kadar daha istikrarlı giderken 2011'den sonra ilişkilerin daha çok İran lehine güçlendiği görülmektedir. 2003 Amerikan işgalinden en karlı çıkan ülkelerden birisi İran olmuştur. Bunun başlıca nedeni ise İran ile bağlantılı olan siyasi

elitlerin 2003 sonrası Irak'ta iş başına gelmeleridir. Bu yüzden, Amerikan işgalinden sonra kurulan hükümeti ilk tanıyan bölge ülkesi İran olmuştur. Bu tanıma İran ile Irak arasındaki ilişkilerin biraz daha köklü ve kalıcı olmasını sağlamıştır.

İran'ın Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması ve istikrarlı bir Irak hükümetinin olmasını istemesine karşılık kendisini tehdit edecek kadar güçlü bir Irak istememektedir.

Bunun için İran bir yandan Bağdat'ta kurulan hükümetle işbirliği yaparken diğer taraftan hükümete karşı direnen gruplarla işbirliği yaparak elini güçlendirmektedir.

Amerikan işgaliyle birlikte ekonomik açıdan ciddi problemlerle karşılaşmış olan Irak, temel tüketim mallarını tamamına yakını bölge ülkelerinden tedarik etmiştir. İran geçmişten gelen siyasi bağlarını kullanarak Irak ekonomisinin önemli tedarikçilerden biri olmuştur. İki ülke arasındaki ticari ilişkilerin bugün 12 milyar dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir. İran, Nəcəf ve Kerbela gibi Şiilik için kutsal mekanlara altyapı ve ulaşım

hizmeti sağlarken Irak'ta hem kültürel hem de mezhepsel politikalarını sürdürmektedir.

Amerikan askerlerinin Irak'tan çekilmesinden sonra İran-Irak ilişkilerine güvenlik boyutu da eklenmiştir. İran'ın, 2014'te IŞİD'in yükselmesinden sonra IŞİD'e karşı mücadele adı altında Irak'ta çok rahat askeri operasyonlar yapmaya başladığı görülmektedir. İran'ın IŞİD'e karşı mücadelesi sadece Bağdat hükümetine destek çerçevesinde değil aynı zamanda Erbil'deki Kürt yönetimine destek vermek suretiyle de gerçekleşmiştir. Çünkü IŞİD'in yükselişi İran'ı bölgede tedirgin etmektedir. Son olarak İran ile Irak arasındaki sorunlara değinen Sinkaya, Irak'ta hâlâ çözülemeyen sosyal, ekonomik ve güvenlik sorunlarının kaynağı olarak İran'ın sorumlu tutulduğunu ifade etmiştir.

Suudi Arabistan Birinci Körfez Savaşı'nda ABD ve koalisyon güçlerine aktif destek vermiş olmasına rağmen İkinci Körfez Savaşı'nda ABD ve koalisyon gülerine desteği daha sınırlı olmuştur. Bunun sebebi İran'ın bölgede etkisinin artmasından endişe

duymaları oluşturmaktadır. 2003 sonrasında İran'la bağlantısı olan Şii seçkinlerin Irak'ta iktidara gelmesi de Suudi Arabistan'ın bu endişelerini doğrulamıştır. Bu endişeden dolayı Suudi Arabistan uzun süre Bağdat'taki yönetimi tanımamış ve onun yerine bazı Sünni siyasetçilerle ve aşiretlerle ilişkiler geliştirmeye çalışmıştır.

“

2003 Amerikan işgalinden en karlı çıkan ülkelerden birisi İran'dır. Bunun başlıca nedeni ise İran'la bağlantılı olan siyasi elitlerin 2003 sonrası Irak'ta iş başına gelmeleriydi.

”

Suudi Arabistan'ın Irak'ta varlık göstermesi ya da Irak politikasının biraz daha aktif hale gelmesi ancak 2016 yılı ve sonrasında olmuştur. Muhammed Bin Selman liderliğinde Suudi Arabistan'ın Irak politikasının revize edildiği görülmektedir. Bu değişimlerin sonucunda Suudi Arabistan Bağdat'taki büyükelçiliği ve yirmi yedi yıldır kapalı olan sınır kapısı tekrar açılmıştır.

İlişkilerin iyileşmesinden iki yıl sonra Kuveyt'te düzenlenen Irak'ın yeniden inşası için toplanan Donörler Konferansı'nda Suudi Arabistan'ın aktif olarak yer alması Suudi Arabistan-Irak ilişkilerinde ciddi bir dönüşüm olarak değerlendirilmektedir.

Sinkaya, Suudi Arabistan'ın Irak'ta vekâlet savaşı vermek yerine ekonomik ve finansal gücünü kullanarak Irak'ın yeniden inşasında pay alarak İran'ı Irak'tan uzaklaştırma mücadelesi verdiğini ifade etmiştir. Suudi Arabistan, bu çerçevede mezhepçi politikalarının azalmasını buna karşılık Irak vatanseverliğinin yükselmesini arzu etmektedir. Mukteda el-Sadr gibi tamamen İran'ın yörüngesine olmayan ve İran'ın nüfuzundan rahatsız olan güçlü Şii liderlerin Suudi Arabistan'ı ziyaret etmeleri iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştiğini göstermektedir.

İsrail ile Irak arasında resmi bir ilişki bulunmamaktadır. Irak hükümetinin resmî olarak Filistin'i desteklemesine karşın Irak Kürt bölgesinde İsrail'in etki kurmaya çalıştığı görülmektedir.

Irak'ın uzun yıllar bölgesel güçlerin çatışma alanında kalmış olduğunu ifade

eden Sinkaya, bu çatışmalara rağmen Irak'ın kendi öznelliğini tekrardan diriltmeye çalıştığını ifade ederek semineri bitirmiştir.

Küresel Güçlerin Irak Politikası

Doç. Dr. Helin Sarı Ertem

Ortadoğu Vakfı, “Ortadoğu Seminerleri” dizisinin Kasım ayındaki “Irak Seminerleri” etkinliğinde son olarak İstanbul Medeniyet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden Doç. Dr. Helin Sarı Ertem’i ağırladı.

Doç. Dr. Helin Sarı Ertem, Irak’ın sahip olduğu doğal kaynakları göz önünde bulundurmadan küresel güçlerin Irak politikalarını anlamlandırmanın imkansız olduğunu belirterek seminere başlamıştır.

Uzun zamandır devam eden istikrarsızlıklara rağmen Irak, 143 milyar varil petrol rezervi ile dünyada en çok petrol kaynağına sahip 5. ülkedir. Irak’ta günlük yaklaşık 4,5-5 milyon varil petrol üretilmektedir. Irak, bu üretiminin 4 milyon varilini ihraç etmekte. Ertem, bu muazzam üretimden dolayı Irak’ta 50’den fazla uluslararası petrol şirketinin bulunmasını Irak’ın enerji piyasası ve dünya ekonomisinde ne kadar önemli bir konumda olduğunu ifade etmiştir. Irak aynı zamanda dünyada en çok doğalgaz rezervine sahip 12. ülkedir ve bu rezerv toplamda 3,2 trilyon metreküp civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Doç. Dr. Helin Sarı Ertem

Medeniyet Üniversitesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü

*Helin Sarı Ertem, 1998
yılında Marmara Üniversitesi*

*Uluslararası İlişkiler
Bölümü’nden mezun olmuştur.*

*Yüksek lisansını 2002 City
Üniversitesi’nde “Asylum
Seeking in Britain: The New
Immigration and Asylum Bill
in the UK” başlıklı tezi ile*

bitirmiştir. 2011 yılında Marmara

*Üniversitesi’nde “Geleneksel
Amerikan Kimlik ve Güvenlik
Algısının 11 Eylül Sonrası*

*ABD Dış Politikasına Etkileri”
isimli teziyle doktorasını*

*tamamlamıştır. Ertem, şu an
İstanbul Medeniyet Üniversitesi*

*Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde
doktor öğretim üyesi olarak*

*çalışmaktadır. Çalışma alanları
arasında Ortadoğu çalışmaları,*

*Amerika çalışmaları ve Türk
dış politikası bulunmaktadır.*

Irak'ın petrol ve doğalgaz rezervlerinin işlenmesini hızlandırması Irak'ı dünya enerji piyasasında ilk beş ülkeden biri yapacaktır. Bu potansiyel Irak'ı küresel siyaset ve ekonomi açısından oldukça önemli kılmaktadır. Bilindiği üzere 2003 Amerikan İşgali'nin Irak'a ciddi etkileri olmuştur. Saddam Hüseyin'in kurmuş olduğu statüko yıkılmış, farklı bir siyasi elit grubu Irak siyasetinde aktif olmuştur. 2005'te yeni bir anayasa hazırlansa da Irak'ta istikrar halen sağlanamamıştır. 2003 sonrası kurulan tüm hükümetler koalisyonlardan oluşmuştur. Uzun süredir devam eden kargaşa ve istikrarsızlık nedeniyle Irak, küresel güçlerin gündemindeki yerini sürekli olarak korumaktadır.

“

Irak'ın petrol ve doğalgaz rezervlerinin işlenmesini hızlandırması Irak'ı dünya enerji piyasasında ilk beş ülkeden biri yapacaktır. Bu potansiyel Irak'ı küresel siyaset ve ekonomi açısından oldukça önemli kılmaktadır.

”

Bu gelişmelere vurgu yapan Ertem, dünya sisteminde yaşanan ciddi değişimlerden dolayı ABD'nin Ortadoğu politikasında zorunlu olarak değişikliğe gittiğini belirtmiştir. Küresel ekonomik ve siyasi odağın Doğu'ya doğru kayması ABD'nin ilerleyen yıllarda ciddi zorluklarla karşılaşacağını göstermektedir. Bu zorluklar ve meydan okumalar karşısında doğal olarak ABD'nin Irak politikasında da bazı değişiklikler olmuştur.

2003 Amerikan İşgali dünya çapında anti-Amerikancı bir söylem havası yaratmıştır. ABD ciddi bir prestij kaybı yaşamıştır. Bu prestijin tekrar kazanılması için 2008'de başkan olan Obama'nın önceki başkan G. W. Bush'tan farklı bir politika uygulaması gerekmektedir.

“Obama Doktrini” ya da “Leading From Behind” adıyla literatüre giren yeni strateji, Amerikalı neo-realistler Mearsheimer ve Walt'ın 2016 yılında Foreign Affairs dergisinde yayınlanan “offshore balancing”, yani “Uzaktan Dengeleme” kavramı ile genelde uyum içindedir. Buna göre, ABD'nin Irak politikasında izlemesi gereken

temel strateji aktif katılımdan mümkün olduğunca uzak durmak ve Amerikan çıkarlarını, daha çok yerel güçlerle işbirliği yaparak sürdürmektir. Bu yaklaşım komşu ülke Suriye’de de güçlü bir şekilde uygulanmaktadır.

“

*“Obama Doktrini” ya da
“Leading From Behind” diye
literatüre giren yeni strateji,
Amerikalı neo-realistler
Mearsheimer ve Walt’ın
2016 yılında Foreign Affairs
dergisinde yayınlanan “offshore
balancing”, yani uzaktan
dengeleme kavramı ile genelde
uyum içindedir.*

”

Doğu’nun ilgi odağı olmaya başladığı bir dönemde, tek bir küresel hegemonun olmamasının ve dengelerin bir türlü oturmamasının, ABD’nin Suriye ve Irak başta olmak üzere, bölgede güç kaybetmesine neden olduğunu belirten Ertem, bu sistemsal dönüşümden Çin ve Rusya’nın kârlı çıkmaya çalıştığını ifade etmiştir. Böyle bir ortamda itidalli

ve pasif bir politika sürdüren Obama’nın Ortadoğu politikası ABD’de hem liberaller hem de realistler tarafından sıklıkla eleştirilmiştir.

Ertem, Çin’in Irak politikasının ABD’den farklı olduğunu ve genel olarak Çin’in dünya üzerinde sessiz, derinden ve kararlı bir yayılma stratejisi izlediğini belirtmiştir. Irak, Çin’in “Bir Kuşak Bir Yol Projesi” kapsamındadır. Irak Çin’den aldığı kredilerle kapasitesini ve bölgedeki nüfuzunu artırmaya çalışmaktadır. Pandemi döneminde Çin’in, Irak ve özellikle Kuzey Irak’a yaptığı medikal yardımlar da, Çin’in yumuşak güç kapasitesini sağlık diplomasisi üzerinden arttırdığını göstermektedir.

Ertem, Rusya’nın bölgede ve elbette Irak’ta silah ve askeri malzeme satışlarıyla var olmaya çalıştığını ifade etmiştir. Rusya aynı zamanda enerji üzerinden özellikle petrol ve doğalgaz anlaşmalarıyla Irak’taki varlığını sürdürmeye ve güçlendirmeye çalışmaktadır.

Doç. Dr. Helin Sarı Ertem, mevcut istikrarsız durum, çalkantılı siyasi ve ekonomik yapı devam ettiği sürece

önümüzdeki yıllarda Irak'ın bölünme tehlikesi yaşayabileceğini ve bu nedenle ülkenin, uzunca bir zaman daha küresel güçlerin önemli bir rekabet alanı olmaya devam edeceğini belirterek semineri bitirmiştir.